

การให้คำปรึกษาโดยเภสัชกรในผู้ป่วยที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าและโรงพยาบาลราชวิถี

นางสาว มนีสิตา อารีกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเภสัชกรรม ภาควิชาเภสัชกรรม

คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-892-6

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

18 ก.ธ. 2545

I19263399

PHARMACIST COUNSELING IN HEMODIALYSIS PATIENTS

AT PHRAMONGKUTKLAO AND RAJVITHI HOSPITALS

Miss Manisida Areekul

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Pharmacy**

**Department of Pharmacy
Faculty of Pharmaceutical Science**

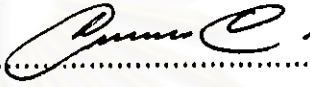
Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-333-892-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การให้คำปรึกษาโดยเภสัชกรในผู้ป่วยที่ฟอกเลือดด้วยเครื่อง
ไตเทียม ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าและโรงพยาบาลราชวิถี
โดย นางสาวมนิสิตา อารีกุล
ภาควิชา เภสัชกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติพิทย์ พิชญ์ไพญญ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ พอ.หญิงพรรณนุปผา ชูวิเชียร

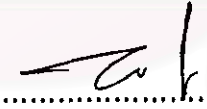
คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

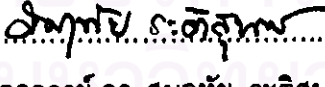

.....คณบดีคณะเภสัชศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิพนธ์ ภูมิมางกูร)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ประภาพัทภัตต์ ศิลปโชติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติพิทย์ พิชญ์ไพญญ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ พอ.หญิงพรรณนุปผา ชูวิเชียร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สมฤทัย ระติสุนทร)

มนิสิตา อารีกุล : การให้คำปรึกษาโดยเภสัชกรในผู้ป่วยที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม
ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าและโรงพยาบาลราชวิถี (PHARMACIST COUNSELING IN
HEMODIALYSIS PATIENTS AT PHRAMONGKUTKLAO AND RAJVITHI HOSPITALS)
อ.ที่ปรึกษา: ผศ.สุธาทิพย์ พิชญไพบุลย์ อ.ที่ปรึกษาร่วม: รศ.พอ.หญิงพรรณนุภา ชูวิเชียร,
156 หน้า. ISBN 974-333-892-6.

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการให้คำปรึกษาโดยเภสัชกรในผู้ป่วยนอก โรคไตวาย
เรื้อรังที่ทำการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โดยเปรียบเทียบผลของ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา ระดับความ
ร่วมมือในการใช้ยา ความรู้ความเข้าใจในการใช้ยาและการปฏิบัติตน ผลการรักษา และคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย
ก่อนการได้รับคำปรึกษา หลังได้รับคำปรึกษาเป็นเวลา 4 เดือน และหลังหยุดการได้รับคำปรึกษาเป็นเวลา 4
เดือน โดยศึกษาจากผู้ป่วยที่เข้ารับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ณ หน่วยไตเทียม โรงพยาบาลพระมงกุฎ
เกล้า และโรงพยาบาลราชวิถี ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2542 ถึงเดือนมีนาคม 2543

ผู้ป่วยจำนวน 63 ราย อายุตั้งแต่ 15-82 ปี ได้รับการปรึกษาจนครบ 4 เดือน และมีเพียง 57
รายที่อยู่จนครบการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การให้คำปรึกษาโดยเภสัชกร สามารถช่วยแก้ไขปัญห
ที่เกี่ยวข้อง
กับการใช้ยาของผู้ป่วยได้ ในเรื่องของปัญหาความไม่ร่วมมือในการใช้ยา (ร้อยละ 79.87) ปัญหาอันตรกิริยา
ของยา (ร้อยละ 70.10) และปัญหาอาการไม่พึงประสงค์จากยา (ร้อยละ 66.67) โดยผู้ป่วยมีระดับความร่วมมือ
ในการใช้ยาในเกณฑ์ที่ดีขึ้น รวมถึงมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ยาและการปฏิบัติตนที่เพิ่มขึ้น อย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) หลังจากได้รับคำปรึกษาจากเภสัชกร และกลับลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลัง
หยุดได้รับคำปรึกษา ผู้ป่วยมีระดับผลการรักษาโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)
หลังจากได้รับคำปรึกษาจากเภสัชกร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นผลมาจากค่าของระดับโพแทสเซียมและระดับความ
ดันโลหิต ส่วนผลการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยนั้น พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
($P > 0.05$) ในทุกระยะของการศึกษานี้

การให้คำปรึกษาโดยเภสัชกร จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยแก้ไขปัญห
การ
ปฏิบัติตน ตลอดจนเพิ่มความรู้ความเข้าใจของผู้ป่วยนอก ที่ทำการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมได้ โดยควรระ
กระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อผลการรักษาและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้ป่วย

ภาควิชา.....เภสัชกรรม

สาขาวิชา..... เภสัชกรรม.....

ปีการศึกษา.....2542

ลายมือชื่อนิสิต..... *ด.ล.จ.*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *[Signature]*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *[Signature]*

4176574733 MAJOR PHARMACY

KEYWORD : COUNSELING/PHARMACIST/HEMODIALYSIS

MANISIDA AREEKUL : PHARMACIST COUNSELING IN HEMODIALYSIS PATIENTS
AT PHRAMONGKUTKLAO AND RAJVITHI HOSPITALS. THESIS ADVISOR : ASSIST.
PROF. SUTATHIP PICHAYAPAIBOON. THESIS CODAVISOR : ASSOC.PROF. PHAN
BUPPHA CHUWICHIAN , 156 pp. ISBN 974-333-892-6.

The objective of this project was to study the effect of pharmacist counseling in chronic hemodialysis patients by evaluating before , during the 4-months counseling period, and after stopped counseling for 4 months on the following variables: number of drug related problems, degree of the patients' drug compliances , the patients' knowledge and understanding of their drugs and behaviors, the patients' biochemical and therapeutic responses and the patients' quality of life. The patients undergoing hemodialysis at hemodialysis unit in Phramongkutklao and Rajvithi hospitals were included in this study during May 1999 to March 2000.

A total of 63 patients, age 15-82 years old were counseled for 4 months, and there were only 57 patients at the end of the studied period. The study showed that pharmacist counseling could solve drug related problems included drug noncompliance (79.87%), drug interactions (70.10%), and adverse drug reactions (66.67%). Degree of drug compliance improved significantly ($P < 0.05$) after pharmacist's counseling, as well as their knowledge and understanding. Both improvements reversed in the absence of the pharmacist's counseling. Patients' biochemical and therapeutic responses improved significantly ($P < 0.05$) after pharmacist's counseling, mostly shown in potassium level and blood pressure. Evaluation of patients' quality of lifes were not significantly different in any phases of this study. ($P > 0.05$)

Therefore pharmacist counseling is one of the services helps solving patients' drug and behavior problems. It can improve the knowledge and understanding of hemodialysis patients which should be done continually for better therapeutic responses and quality of life in these patients.

ภาควิชา.....เภสัชกรรม.....

สาขาวิชา... เภสัชกรรม.....

ปีการศึกษา.....2542

ลายมือชื่อผู้จัดทำ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.พอ.หญิงพรรณบุปผา ชูวิเชียร พญ. นันทกา จันทวานิช และ รศ.พอ.หญิงประไพทิพย์ อีระคุปต์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณคณะแพทย์ พยาบาล เกสซกร เจ้าหน้าที่หน่วยไตเทียม และผู้ปวยทุกท่าน ณ หน่วยไตเทียมกองอายุรกรรม กองกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และโรงพยาบาลราชวิถี ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้ความร่วมมือ ในการดำเนินโครงการวิจัยนี้ ตลอดมา

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ในภาควิชาเภสัชกรรม ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ. สุรชาติพิทย์ พิชญไพบุลย์ อาจารย์ที่ปรึกษา และ รศ.พอ.หญิงพรรณบุปผา ชูวิเชียร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำตลอดการวิจัย และเนื่องจากบางส่วนของทุนการวิจัยครั้งนี้ ได้รับจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา-มารดา ที่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนการทำวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
รายการคำย่อ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
วัตถุประสงค์.....	4
2 แนวเหตุผล ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
1. โรคไตวายเรื้อรังและการรักษาด้วยวิธีการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม	6
2. การใช้ยาและการปฏิบัติตนของผู้ป่วยที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม	13
3. ปัญหาจากการใช้ยาและการปฏิบัติตนของผู้ป่วยที่ฟอกเลือด.....	17
ด้วยเครื่องไตเทียม	
4. การให้คำปรึกษาแนะนำการใช้ยาแก่ผู้ป่วย.....	20
3. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	24
1. ขั้นตอนการเตรียม วางแผนโครงการ.....	25
2. ขั้นตอนการดำเนินงานและเก็บข้อมูล.....	26
3. ขั้นตอนการวิเคราะห์และอภิปรายผล.....	31
4. ขั้นตอนการสรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ.....	31
คำอธิบายศัพท์.....	32
4. ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	33
1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย.....	34
2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา.....	41
3. ระดับความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ป่วย.....	51
4. ความรู้ความเข้าใจเรื่องยาและการปฏิบัติตน.....	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. ระดับผลการรักษาของผู้ป่วย.....	63
6. อาการที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต.....	82
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	87
สรุปผลการวิจัย.....	87
ข้อเสนอแนะ.....	88
รายการอ้างอิง.....	91
ภาคผนวก	100
ภาคผนวก ก.....	101
ภาคผนวก ข.....	121
ภาคผนวก ค.....	133
ภาคผนวก ง.....	139
ภาคผนวก จ.....	151
ประวัติผู้วิจัย.....	156

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	ระยะเวลาการดำเนินของโรคไตวายเรื้อรัง..... 8
2	ผลแทรกซ้อนระยะยาวในระบบต่าง ๆ ของผู้ป่วยที่ทำการฟอกเลือด ด้วยเครื่องไตเทียม..... 12
3	กลุ่มยาลดความดันโลหิตและตัวอย่างยาที่มีจำหน่ายในประเทศไทย.... 13
4	กลุ่มยาจับฟอสเฟตพร้อมทั้งขนาดยาและอาการข้างเคียง..... 14
5	ลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ยาของผู้ป่วยและวิธีการ ดำเนินการของเภสัชกร..... 23
6	ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย..... 35
7	สาเหตุของภาวะไตวายระยะสุดท้าย..... 39
8	ยาที่ผู้ป่วยได้รับ..... 40
9	ประเภทของยาลดความดันโลหิตที่ผู้ป่วยได้รับ..... 41
10	ปัญหาความไม่ร่วมมือในการใช้ยา..... 42
11	การเกิดอันตรกิริยาของยาและการจัดการ..... 46
12	อาการไม่พึงประสงค์จากยาที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วย..... 50
13	ระดับความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ป่วย..... 52
14	ความแตกต่างทางสถิติของระดับความร่วมมือในการใช้ยาในแต่ละเดือน. 52
15	ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องยาในแต่ละเดือน..... 55
16	ความรู้ความเข้าใจของผู้ป่วยเรื่องการปฏิบัติตัว ในแต่ละเดือน..... 57
17	ผลคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องยาและการปฏิบัติตนของผู้ป่วยแต่ละ ราย..... 61
18	คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องยาและการปฏิบัติตน 62
19	ความแตกต่างทางสถิติของคะแนนความรู้ความเข้าใจของผู้ป่วยในแต่ละ เดือน..... 62
20	ระดับโพแทสเซียมในเลือดในเดือนต่าง ๆ ของผู้ป่วยแต่ละราย..... 64
21	จำนวนผู้ป่วยจำแนกตามระดับค่าโพแทสเซียมในเลือดในแต่ละเดือน.... 65
22	ความแตกต่างทางสถิติของระดับโพแทสเซียมของผู้ป่วยในแต่ละเดือน... 65

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
23 ระดับฟอสฟอรัสในเลือดในเดือนต่าง ๆ ของผู้ป่วยแต่ละราย.....	67
24 จำนวนผู้ป่วยจำแนกตามระดับค่าฟอสฟอรัสในเลือดในแต่ละเดือน.....	68
25 Interdialytic weight gain (เฉลี่ย/เดือน) ในเดือนต่าง ๆ ของผู้ป่วยแต่ละราย.....	70
26 จำนวนผู้ป่วยจำแนกตามระดับของ interdialytic weight gain ในแต่ละเดือน	71
27 ระดับซีรั่มแอลบูมินในเดือนต่าง ๆ ของผู้ป่วยแต่ละราย.....	73
28 จำนวนผู้ป่วยจำแนกตามระดับซีรั่มแอลบูมินในแต่ละเดือน.....	74
29 ความแตกต่างทางสถิติของซีรั่มแอลบูมินของผู้ป่วยในแต่ละเดือน.....	74
30 ระดับความดันโลหิตในเดือนต่าง ๆ ของผู้ป่วยแต่ละราย จำแนกตามระดับผลการรักษา.....	77
31 จำนวนผู้ป่วยจำแนกตามระดับของความดันโลหิตในแต่ละเดือน.....	78
32 ความแตกต่างทางสถิติของระดับความดันโลหิตของผู้ป่วยในแต่ละเดือน	78
33 จำนวนผู้ป่วยจำแนกตามระดับผลการรักษาโดยรวมในแต่ละเดือน.....	80
34 ความแตกต่างทางสถิติของระดับผลการรักษาโดยรวมของผู้ป่วยในแต่ละเดือน.....	81
35 ปัญหาจากการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ก่อนให้คำปรึกษาโดยเภสัชกร.....	83
36 คะแนนเฉลี่ยของปัญหาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในแต่ละครั้งของการสอบ.....	84
37 สรุปรีมาณอาหารที่ควรรับประทานใน 1 วัน เมื่ออยู่ในภาวะจำกัดโปรตีนในระดับต่าง ๆ พร้อมกับจำกัดโซเดียม โปแทสเซียมและฟอสฟอรัส.....	126
38 ปริมาณสารโพแทสเซียมในอาหารที่รับประทานได้ 100 กรัม.....	127
39 ปริมาณสารฟอสเฟตในอาหารที่รับประทานได้ 100 กรัม.....	129

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูล.....	30
2 จำนวนผู้ป่วยจำแนกตามเพศและอายุ.....	37
3 ร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามระดับการศึกษา.....	37
4 ร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามระยะเวลาที่ฟอกเลือด.....	38
5 ร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามอาชีพ.....	38
6 ร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามจำนวนยาที่ได้รับ.....	38
7 ปัญหาอันตรายกิริยาของ iron กับ cation ในยาลดกรด.....	48
8 วิธีจัดการกับอันตรายที่เกิดขึ้น.....	49

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการคำย่อ

คำย่อ	คำเต็ม
มก.	มิลลิกรัม
ดล.	เดซิลิตร
มล.	มิลลิลิตร
กก.	กิโลกรัม
NaHCO ₃	Sodium bicarbonate
CaCO ₃	Calcium carbonate
Al(OH) ₃	Aluminium hydroxide
ACEI	Angiotensin –converting enzyme inhibitor
IDWG	Interdialytic weight gain
kg	kilogram
mEq/l	milliequivalence per litre
mm	millimetre
mg/dl	milligram per decilitre
g/dl	gram per decilitre
DRPs	Drug related problems

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย